

Gök Kubbe'de Türk Yıldızı

Aziz İstanbul, Yahya Kemal Beyatlı, M.E.B Yayınları, İstanbul 1989

ISBN 9751103436

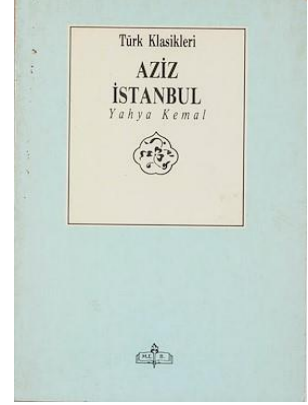
Sena Nur Karabacak ¹

Talih bana dönse, nazikâne;

Bir yıldızı verse mâlikâne;

Bîgâne kalır o iltifâta,

İstanbul'a dönmek isterim ben.

Yahya Kemal Beyatlı, 1884 yılında Yenimahalle Üsküp'te dünyaya gelmiştir. Annesinin ismi Nakiye, babasının ise İbrahim Naci'dir.

Asıl adı Ahmed Ağah'tır. İlköğrenimini Üsküp'te görmüştür. İstanbul Vefa Lisesi mezunudur. Başlangıçta Sultan II. Abdülhamit yönetimine karşı muhaliflerin safında yer alarak 1903'te Paris'e gitmiştir. Fransa'da siyasal bilgiler okurken hocası Albert Sorrel'in etkisinde kalmış ve düşüncelerinde değişmeler olmuştur. Fransız Edebiyatı'nı ve edebiyatçıları yakından tanıma imkânı bulmuş ve onlardan etkilenmiştir. Doğu Dilleri Okulu'na devam ederek Arapça ve Farsçasını geliştirmiş, Divan şiiri üzerinde yoğunlaşmıştır. 1913 yılında İstanbul'a döndükten sonra Darülfünûn'da tarih ve edebiyat dersleri okutmuştur. Çeşitli gazete ve dergilerde yazılar yazmıştır. Lozan Konferansı'na katılmıştır. 1923'te Urfa Milletvekili seçilmiştir. Çeşitli ülkelerde diplomatik görevler olarak Türkiye'yi temsil etmesinin yanında Yozgat, Tekirdağ ve İstanbul Milletvekilliği yapmıştır. Pakistan Büyükelçiliği görevindeyken 1949'da emekli olup yurda dönmüş, 1958'de vefat etmiştir.

Bir İstanbul Sevdalısı...

Eser, Yahya Kemal'in 1913-1958 yılları arasında İstanbul'a dair vermiş olduğu konferans ve yazılarının bir derlemesidir. Eserdeki yazıların bir kısmı gazete ve mecmualarda

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, İslami İlimler Fakültesi, senanurkarabacak.1071@gmail.com

(Bu yazı Young Academia ve Server Genç Hanımlar Derneği iş birliğinde Dr. Tuğba Y. Aydeniz yönetiminde "Dünden Bugüne İstanbul Yazarlık Atölyesi" kapsamında üretilmiştir.)

yayımlanırken bir kısmı da ilk defa burada yayınlanmıştır. Beyatlı'nın İstanbul sevgisi sadece bir kuru sevdadan ibaret değildir. Onun için İstanbul bütün Türk tarihinin ve Türk vatanını içinde barındıran yüksek bir anlam taşımaktadır. Bazı yazarlar şehrin tarihini, bazıları doğal güzelliklerini, kimileri de efsane ve hikâyelerini ön plana çıkartırken Yahya Kemal İstanbul'u Türk kültürünün nişanesi ilan etmiştir. Malazgirt'e sahne olmuş Muş, Selçuklu'nun kalbi Konya, Osmanlı'nın kıvılcımları Bilecik, tüm şehirler ailesinin en saygı duyulan bilgisi şehir İstanbul'da toplanır. Yahya Kemal Beyatlı, işte bu bilgeye kendine özgü bir şekilde seslenmiştir: Aziz İstanbul...

*Sana dün bir tepeden baktım aziz İstanbul!
Görmedim, gezmediğim, sevmemişim hiçbir yer.
Ömrüm oldukça, gönül tahtıma keyfince kurul!
Sade bir semtini sevmek bile bir ömre değer.²*

Aziz İstanbul 26 bölümden oluşmaktadır. 5 bölümü yazarın diğer eseri *Kendi Gök Kubbemiz'* den alınmıştır. Bu derlemede Yahya Kemal'in yazıları, konularına göre belli bir düzen içerisinde sıralanmıştır. Eserin bazı bölümleri Yahya Kemal'in konferans notları ve planlarından oluştuğu için sesleniş şeklindedir.

İstanbul Türkiye Türklerinin En Önemli Eseri...

İstanbul'un fethi konusunu ele alan yazılar ilk bölüme yerleştirilmiştir. Yazar Türklerin Anadolu'ya gelişlerine ve bu topraklardaki fetihlerine önemli bir yer ayırmıştır. İstanbul, onun için Anadolu'da yaşanmışlıkların bir yansımasıdır. Yahya Kemal İstanbul'u anlatabilmek için Alparslan Bey'in 1071'de Malazgirt savaşını kazanmasından, Çaka Bey'in keşiflerinden, Birinci Kılıçaslan'ın Haçlılarla mücadelesinden, Yıldırım Beyazıt'ın İstanbul Kuşatması girişimlerinden ve İkinci Murat'ın Varna zaferinden bahseder. Böylece kendine has akıcı bir üslupla okuyucuyu Türk tarihinin içine çeker. İstanbul'a doğru ilerleyen ordularla birlikte sayfalar arasında fetih heyecanı sarar içinizi. Genç padişah Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'a girişi canlanır belleğinizde. Hristiyan halkın ürkek bakışları dokunur gönlünüze. Bu esnada Yahya Kemal'in de altını çizdiği gibi harabe olmuş şehre döner gözleriniz. Yazarın hayran kaldığı noktalardan biri de yeniden imarıdır bu şehrin. Tabiri

² Yahya Kemal Beyatlı, *Aziz İstanbul*, M.E.B Yayınları, İstanbul 1989, s. 1.

caizse Türkler her anlamda küllerinden doğurmuştur İstanbul'u. Ona göre "Türkiye Türklerinin yeryüzünde başka bir eseri olmasaydı bile; tek başına bu eser dahi şeref nâmına yeterdi."³ sözüne layıktır Türk İstanbul'u.

Türklerin İstanbul'u Yeniden İnşa Etme Çabaları...

Yazar eserde girizgâh olarak bahsedilen tarihi bilgiler ışığında zihinsel zeminimiz hazır hale geldikten sonra İstanbul'un ayrıntılarını nakşetmeye başlar. Öncelikle Rum kelimesinin kökenine değinir. Anadolu Hisarı'nın öneminden ve Yıldırım Beyazıt'ın İstanbul'un kuşatma girişimlerinden bahseder. Sırasıyla Çelebi Mehmet, İkinci Murat İstanbul'u fethe uğraşsa da bu Sultan II. Mehmet'e nasip olur. Artık kendisi İstanbul gibi bir şehrin fatihidir. Yahya Kemal'in anlatımıyla İstanbul muhasarasının meşakkatini hisseden ruhunuz aynı anda fethin sevincini de hisseder. Yazar meşakkat ve muştuyu aynı satırlarda yaşattıktan sonra durmaksızın İstanbul'un yeniden imarını anlatmaya geçer. Fetihden sonra zarar gören surların Bizanslılar tarafından yağmalanan kilise ve saray enkazının yanında yeniden inşası için Türklerin uğraşını anlatır.⁴

Hayat ve varlık ilkelerini anlamakla yeniden İstanbul'un imarı başlar. Geçmiş ve geleceği ile denge içerisinde gözetmek İstanbul'a katılan güzelliklerde bariz görünür. Yeniden imar, fetih kadar mühim olmakla birlikte bunun sonucu olarak da "En esaslı eser milletin yekpareliğidir." Ayrıca bu kadim şehri Bizans'ın elinden alıp, Yahya Kemal'e göre "tamamıyla zıt güzellikte" geliştirip dünya payitahtı haline getirmek kolay bir iş değildir.

Yahya Kemal, Topkapı Sarayı'nın yapımından, camilerin inşasına kadar birçok bilgi verir. "Milli mimari" kavramı üzerinde durur ve bu konuda görüşlerini belirtir. Bazı yerlerde tarihi açıdan yanlış bilinen bilgilere de değinir. İstanbul'da yapılan eserleri sütun ve kubbe sayılarına kadar anlatır. Ancak bununla birlikte İstanbul'daki mekân isimlerine de eleştiriler yöneltir. Mesela Nûr-u Osmâniye camisinin adını manasız bulduğunu söyler.⁵

İstanbul'daki eserler ve özelliklerinden bahsettikten sonra yazarın hatıralarında buluruz kendimizi. Tarihi hikâyelerle süslenen sayfalarda rehber edasıyla devam eder sözlerine. Zağanos Paşa surlarından İstanbul semtlerine, başlarsınız yazarın arkasında şehrin sokaklarını arşınlamaya. Bu bölümde Wells, Jules Verne, Alexandre Dumas gibi seyyah olan

³ Beyatlı, *a.g.e.*, s. 26.

⁴ Beyatlı, *a.g.e.*, s. 45.

⁵ Beyatlı, *a.g.e.*, s. 62.

yabancı yazarlar ve görüşlerini anlatırken zihin dünyaları ve birikimleri hakkında bilgiler verir.

Yazar bazı başlıklarda yeni neslimizin bilmediği ama bize ait olan anlam yüklü kavramlar da kullanır. Küre-i arz, te'lifât-ı cedide, nev'i, şübhân, hikâye-nüvîs, harâret-i hayâl bunlardan bazılarıdır.

Yahya Kemal, İstanbul için en çok değişen mimariye eleştiri yöneltir. Yazar minarelere "narın" tabirini kullanarak mimariye hassas bakışını ortaya koyar. Semtlerin dönüşümüne, tarihi eserlerin bazılarının korunamamasına isyan ederken İstanbul'u yaralamaktan korkarcasına eskiye hasret duyduğunu ifade eder yazılarında. Birçok tarihi mekânı gezerken yer verdiği bilgilerle tarihe vâkıf olduğunu gösterirken diğer rehberlerden farklı olarak bahsettiği bilgilerle tarihin içine sizi nüfuz ettirir. Bu canlı anlatım sayesinde bir anda kendinizi onunla gezerken İstanbul'u fethetmek için Anadolu Hisarının surlarında elinizde kılıçla beklerken bulabilirsiniz. Nitekim "Gezintiler" başlığında yazar ile birlikte İstanbul'da dolaşırken bu hali sıklıkla yaşayacaksınız.

Eser boyunca yazar İstanbul'a olan duygularını muhteşem bir incelikle kaleme alır. Keza bölümler arasındaki geçişlerde bulunan şiirler İstanbul'a yazılmış en güzel mısralardandır.

Üsküdar bir ulu rüyayı görenler şehri,

Seni gıptayla hatırlar vatanın her şehri,

Hepsi der: "Hangi şehir görmüş onun gördüğünü?"

Bizim İstanbul'u fethettiğimiz mutlu günü.

Kaleminin ucundan bir şehre yazılan bu mısralar, İstanbul'u merkeze alsa da vatan sevgisinin bir tezahürüdür. Yahya Kemal, İstanbul'a baktığında bütün vatanı görmektedir. Anadolu topraklarının nişanesi olan İstanbul, Türklerin en büyük fethidir. Bu fetih kılıçla olmaktan öte kalemlle, tuğlayla, emekle yoğrulmuştur. Yedi tepeden minareler yükselmiş, saraylar inşa edilmiş, kiliseler özgürleşmiştir. Bu şehir Türklerin başka hiçbir millete benzemediğinin kanıtıdır. Yahya Kemal'in vatanseverliği ne kadar çoksa İstanbul'a olan sevgisi de o kadar çoktur. Ona göre İstanbul şehirlerin "aziz"idir.